

تدریس حقوق جزای عمومی و اختصاصی

مدرس : سودا عبدالهی

بخش اول : قلمرو اجرای قوانین جزایی در مکان (مواد 3 الی 9)

انواع صلاحیت ها و نکات مربوط به هر کدام ؛

1/ سرزمینی ماده 3 و 4 ق.م.ا

2/ واقعی ماده 5 ق. م . ا

3/ ماده 6 ق.م.ا

4/ شخصی فعال ماده 7 ق.م. ا

5/ شخصی منفعل ماده 8 ق.م.ا

6/ جهانی ماده 9 ق.م.ا

صلاحیت سرزمینی :

بر اساس ماده 3 ق.م.ا قوانین جزایی ایران در مورد **کلیه اشخاصی** که در **قلمرو حاکمیت زمینی** ، دریایی ، هوایی مرتکب جرم شوند اعمال می شود **مگر** آنکه به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد .

ماده مذکور بیانگر اصل سرزمینی بودن قوانین کیفری می باشد یعنی اگر جرم یا قسمتی از جرم داخل قلمرو ایران واقع شود مطابق اصل صلاحیت سرزمینی ایران صالح به رسیدگی است و نسبت به کلیه اشخاصی که در ایران مرتکب جرم شده اند صرف نظر از نوع جرم ارتكابی و یا تابعیت مرتکب و بزه دیده

اعم از اینکه اتباع ایرانی یا خارجی و یا شخص حقیقی و حقوقی باشد قابل اجرا می باشد .

نکته : منظور از قید "مگر" در انتهای ماده 3 استثناء وارده بر ماده مذکور می باشد که شامل : مامور سیاسی (سفیر ، مامور دیپلمات) که این مصونیت به معنای سلب مسئولیت از وی نیست لذا فقط در کشور پذیرنده دارای مصونیت مطلق می باشد و در صورت ارتکاب هیچ جرمی قابل تعقیب و مجازات نمی باشد و تنها به عنوان عنصر نا مطلوب از کشور اخراج می شوند.

ماده 4 : هرگاه **قسمتی** از جرم یا نتیجه آن در قلمرو حاکمیت ایران واقع شود **در حکم جرم** واقع شده در جمهوری اسلامی ایران است .

نکته : ماده 4 ق . م . ا مقصود از قید قسمتی از جرم ، رسیدن به عملیات اجرایی در آن جرم است نه صرف تهیه مقدمات جرم ، در این مورد لازم به ذکر است که به طور کلی برای اینکه جرمی تحقق پیدا کند نیازمند سه رکن یا عنصر می باشد که این عناصر عبارت است از :

۱/ عنصر قانونی ماده ۲ ق.م.ا.

۲/ عنصر مادی ، که انجام رفتار فیزیکی در عالم بیرون می باشد یعنی سوء نیت مجرمانه از ذهن فرد خارج شده و در عالم بیرون نمایان شده است .

۳/ عنصر معنوی (روانی) ، موجب تفکیک جرایم عمدی و غیر عمدی می شود که به معنای انجام رفتار مجرمانه با داشتن آگاهی یعنی مرتکب علاوه بر علم ، قصد ارتکاب جرم را نیز دارد . صرف نظر از سه رکن عنوان شده زمانی می توانیم مرتکب را مستحق مجازات بدانیم که از مرحله اندیشه و تهیه مقدمات عبور کرده باشد و به مرحله شروع به عملیات اجرایی جرم برسد ، در نتیجه صرف تهیه مقدمات توسط مرتکب در ایران برای ارتکاب جرم ، مستحق

مجازات نمی باشد و نمیتوان از مصادیق اعمال صلاحیت سرزمینی دانست مگر آنکه عملیات مقدماتی عنوان مجرمانه مستقل داشته باشد ؛ برای مثال ، شخصی برای ارتکاب قتل در ایران اقدام به تهیه اسلحه می نماید و در خارج از ایران مرتکب قتل می شود ایران فقط صلاحیت رسیدگی به جرم تهیه اسلحه غیر مجاز را دارد .

نکته : اجزای تشکیل دهنده عنصر مادی جرائم نیز به سه دسته اعم از :

۱/ ساده : جرمی است که تحقق آن نیازمند یک فعل می باشد .

۲/ جرم به عادت : جرمی است که تحقق آن نیازمند تکرار یک رفتار مشابه حداقل ۲ بار می باشد که در این مورد شرط اعمال صلاحیت سرزمینی احراز عادت مرتکب به ارتکاب جرم در ایران می باشد .

۳/ جرائم مرکب : که لازمه تحقق این دسته از جرائم انجام چند فعل متفاوت می باشد ، لازم به ذکر است هر گاه جرم ارتكابی دارای چند جزء باشد انجام یک جزء آن برای اعمال صلاحیت ایران کافی می باشد . نکته : در جرایم مستمر شرط اعمال صلاحیت سرزمینی این است که قسمتی از استمرار زمانی اینگونه جرایم در این به وقوع بپیوندد .

نکته : منظور از در حکم جرم واقعه در ایران در انتهای ماده به این معنی است که قسمتی از جرم یا تحقق نتیجه جرم نیز در ایران باشد برای اعمال صلاحیت ایران کافی است .

نکته مهم : رسیدگی به جرم معاون و یا شرکای جرم چگونه است ؟ در این دسته از جرائم دو مورد را از هم تفکیک می کنیم مورد اول : اگر مباشر جرم در داخل ایران مرتکب جرم شده باشد (جرم اصلی در ایران) با توجه به تبعی بودن مسئولیت و میزان مجازات معاون و شرکاء ، در نتیجه رسیدگی به جرم معاون و شرکای موجود در جرم نیز در صلاحیت دادگاهی است که صلاحیت رسیدگی به جرم مباشر را دارد . مورد دوم : اگر جرم اصلی در خارج از ایران و

فقط معاونت در ایران باشد ، در این مورد اگر عمل معاون بر اساس قوانین ایران جرم مستقل باشد ایران صلاحیت رسیدگی به جرم معاون را دارد.

ماده ۵ : هر شخص **ایرانی یا غیر ایرانی** که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم زیر یا جرائم مقرر در مواد قوانین خاص گردد ، طبق قوانین جمهوری اسلامی ..

نکات مربوط به اصل صلاحیت واقعی ، حمایتی ، حفاظتی :

۱/ در ابتدای ماده اعم از شخص ایرانی یا غیر ایرانی را در بر گرفته و منعی برای محاکمه و اعمال صلاحیت این ماده بر تبعه خارجی وجود ندارد .

۲/ در صدر ماده به ارتکاب جرم در خارج از کشور اشاره شده که با توجه اصل صلاحیت سرزمینی اگر جرائم مذکور در این ماده در ایران رخ میداد ایران داری صلاحیت سرزمینی بود نه واقعی .

۳/ در ماده ۵ اشاره شده دادگاه ایران در جرائم تعزیری میزان محکومیت اجرا شده را محاسبه می کند ، دقت شود حدود ، قصاص ، دیات از قانده احتساب مستثنی هستند و در صورت ارتکاب جرائم غیر تعزیری قانده احتساب جاری نمی باشد .

۴/ در بند الف ماده ۵ مقصود از جرائم امنیت داخلی یا خارجی (مواد مربوط به ماده ۴۹۸ الی ۵۱۲ تعزیرات) می باشد .

۵/ تفاوت موجود در بند ب و پ ماده ۵ در جعل دست خط مقام معظم رهبری با سایر مقامات می باشد که در بند ب اعم از دستخط رسمی با غیر رسمی می باشد اما دقت شود در بند پ فقط به دستخط رسمی مقامات مذکور اشاره دارد .

۶/ در بند ت منظور از سایر مراجع قانونی اعم از شورای حل اختلاف ، کمیسیون ماده ۱۰۰ شهرداری ، اجرائیه های ثبتی موجود در اداره ثبت را نیز شامل می شود . نکته : در بند ب تا پ نکته مشترک در مورد جعل اسناد عنوان

شده و استفاده از آنها نیز می باشد در حالیکه در سایر موارد فقط جعل مشمول صلاحیت واقعی می باشد .

۷/ در بند ث در مورد **اسکناس** قید رایج ایرانی و فقط جعل مشمول ماده ۵ می باشد ، در مورد **اسناد تعهد آور بانکی اسناد خزانه و اوراق مشارکت دولتی یا تضمین شده دولت فقط جعل** این موارد مشمول ماده ۵ است ، و در مورد **سکه قید تهیه و ترویج** سکه های رایج داخلی مشمول صلاحیت ماده ۵ می باشد .

نکات مربوط به ماده ۶ : در صدر ماده در مورد مستخدمان دولت **اعم از ایرانی یا غیر ایرانی** لازم به ذکر است برای اعمال صلاحیت ایران جرم ارتكابی فرد باید به **سبب شغل یا وظیفه** وی باشد در این مورد نیز دقت شود در ماده قید خارج از کشور مجدد تکرار شده به این معنا که اگر در داخل ایران جرم ارتكابی صورت بگیرد ایران دارای صلاحیت سرزمینی می باشد ، در مورد جرائم مربوط به مأموران سیاسی و کنسولی و دیگر وابستگان دولت قید فوق وجود ندارد و این اشخاص به دلیل مصونیتی که دارند اعم از اینکه جرم ارتكابی در ارتباط با شغل یا وظیفه باشد یا خیر ایران (کشور فرستنده) صالح به رسیدگی به جرائم این اشخاص می باشد .

ماده ۷ صلاحیت شخصی افعال و ماده ۸ صلاحیت شخصی منفعول :

نکته ۱/ در فرض مربوط به ماده ۷ **مرتکب ایرانی و پزه دیدنی غیر ایرانی** می باشد اما در صلاحیت شخصی منفعول **مرتکب غیر ایرانی و پزه دیده ایرانی یا جرم علیه کشور ایران** می باشد (جرائم غیر از موارد مربوط به مواد قبل) ، همچنین محل وقوع جرم نیز در هر دو مورد در خارج از کشور می باشد .

نکته ۲/ در ماده ۷ جرم بودن عمل ارتكابی به **موجب قانون جمهوری اسلامی ایران** برای رسیدگی و اعمال صلاحیت ایران کافی می باشد اما در ماده ۸ عمل ارتكابی باید به **موجب قانون ایران و قانون محل وقوع جرم** نیز جرم باشد (شرط مجرمیت متقابل) .

نکته ۳/۳ در ماده ۷ (قائده منع محاکمه مجدد یا مضاعف) را داریم با این شروط که جرم از جرائم تعزیری غیر منصوص باشد و شخص تبرئه نشده باشد و در صورت محکومیت ، محاکمه یا مجازات کلاً یا بعضاً در مورد شخص اعمال نشده باشد لذا اگر جرم ارتكابی از جرائم حدی یا قصاص یا تعزیرات منصوص باشد حکم دادگاه خارجی اعتباری ندارد و محاکمه و مجازات مجدد بر شخص بار می شو نکته : در صلاحیت سرزمینی ، صلاحیت واقعی ، صلاحیت مربوط به ماده ۶ امکان محاکمه غیابی وجود دارد اما در صلاحیت های شخصی فعال (ماده ۷) و منفعل (ماده ۸) و جهانی (م ۹) به دلیل وجود قید در ایران یافت و یا به ایران اعاده گردد امکان رسیدگی غیابی وجود ندارد.

ماده ۹ (صلاحیت جهانی) :

نکته : منظور مشمول این صلاحیت اعم از نسل کشی ، انتشار نشریات مستهجن ، قاچاق زنان و کودکان ، دزدی دریایی ، تروریسم ، قاچاق مواد مخدر ، برده داری ، جنایات جنگی و .. می باشد.